

стає привабливою і для позацерковних осіб; світські спеціалісти відіграють більшу роль як викладачі, експерти та приклади для церковних медійників.

1. *Жукалюк Н.* Через крутые перевалы / Н. Жукалюк. — Заокский : Источник жизни, 2002. — 416 с.
2. Історія релігій в Україні : у 10 т. — Київ ; Дрогобич : Коло, 2007. — Т. 6 : Пізній протестантизм в Україні (п'ятдесятники, адвентисти, свідки Єгови) / за ред. П. Яроцького. — 632 с.
3. *Канлифф П.* Издательство. Управление финансами / Питер Канлифф. — К. : Изд-во Христианского библейского братства св. апостола Павла, 2006. — 180 с.
4. *Мокієнко М. М.* Пізній протестантизм в Україні: інституційний та суспільно-політичний аспекти (1991—2004 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Мокієнко Михайло Михайлович. — Запоріжжя, 2007. — 224 арк.
5. *Назаркіна О. І.* Протестантські конфесії в 90-і роки ХХ ст. : баптистські та п'ятидесятницькі течії : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Назаркіна Олена Іванівна. — Донецьк, 2003. — 221 с.
6. *Павлюк П. А.* Практическая журналистика : учеб. для студ. факультета журналистики / Павлюк Петр Аркадьевич. — Одесса : ХГЭУ, 2001. — 142 с.
7. *Черенков М.* Перспектива розвитку євангельського протестантизму в українському соціумі / М. Черенков // Україна релігійна. — К., 2008. — Кн. 2 : Прогнози релігійного життя України. — С. 215—229.
8. *Яроцький П.* Стан пізньопротестантських конфесій / П. Яроцький // Україна релігійна. — К., 2008. — Кн. 1 : Стан релігійного життя України. — С. 302—331.
9. *Elliott M.* Is self-sustaining Protestant publishing possible? / Mark Elliott // East-West Church & Ministry Report. — 2000. — Vol. 8, No. 2. — P. 15—16.

Галина Білак

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ PR-ТЕХНОЛОГІЙ У КОМУНІКАТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ «СЕКТИ ДОГНАЛА» ТА АНТИСЕКТАНТСЬКОМУ ПІАРІ УГКЦ

Проаналізовано специфіку використання PR-технологій у комунікативній діяльності «секти Догнала» й антисектантському піарі

УГКЦ; здійснено спробу виробити схему та напрацювати теоретичні засади антисектантського піару.

Ключові слова: PR-технології, антисектантський піар, комунікативна діяльність Церков, комунікативна діяльність сект.

Проанализирована специфика использования PR-технологий в коммуникативной деятельности «секты Догнала» и антисектантском пиаре УГКЦ; сделана попытка выработать схему и разработать теоретические основы антисектантского пиара.

Ключевые слова: PR-технологии, антисектантский пиар, коммуникативная деятельность Церквей, коммуникативная деятельность сект.

In the article the specifics of using PR-technologies in communication activities of «Dohnal's sect» and anti-sectarian PR of Ukrainian Greek-catholic Church are analyzed. An attempt to develop the scheme and the theoretical foundations of the anti-sectarian PR is made.

Key words: PR-technologies, anti-sectarian PR, communicative activities of churches, sects' communicative activity.

Однією із проблем, яка сьогодні особливо **актуалізує** і зумовлює потребу використання Церквами PR-інструментів, є поширення на території України різноманітних сект, які доволі широко використовують у своїй діяльності PR-технології. Особливо це явище стало популярним наприкінці ХХ ст., після падіння тоталітарних режимів, і поширилося у країнах колишнього соціалістичного табору. «Біле Братство», різного роду індуїстські та буддистські практики, культ сатани у 90-х рр. минулого століття на цих теренах набули особливого поширення. Сьогодні ж активізували свою діяльність такі новітні культу, як «Посольство Боже», Свідки Єгови, Церква Муна. При цьому в українському законодавстві до сьогодні навіть не має визначення поняття «секта» [6]. Саме тому іноді мас-медіа помилково називають сектантами прихильників протестантських рухів, членів різних субкультур або навіть канонічні Церкви, як у випадку з УПЦ КП, а ось рухи, які мають виразно сектантські ознаки, представляють як Церкви, зокрема через те, що слово «Церква» часто є частиною назви тієї чи іншої секти. І тут постає проблема не тільки законодавчого врегулювання питання, а насамперед ефективної протидії небезпечним для людей культурам. Однак канонічні Церкви не завжди знають, як із цим явищем боротися. Натомість будь-яка сектантська організація завжди має дуже добре налагоджені зв'язки

з громадськістю. На зовнішній світ лідери сект дивляться із двох позицій: як на джерело нових прихильників, з одного боку, і джерело проблем — з іншого. Саме тому свій вплив на зовнішній світ вони теж вибудовують у двох напрямках: вплив на громадську думку та вплив на державні органи влади. Секти завжди ретельно планують свій PR, і для того, щоби захистити своїх вірян від їх впливу, Церква повинна зайнятися ретельним антисектантським піаром. Головним завданням антисектантської піарної діяльності має стати формування негативного іміджу сект та виховання вірян, здатних розпізнати небезпеку і дати їй гідну відповідь.

У нашому дослідженні ми спробуємо порівняти PR-технології, які використовує сьогодні відома «секта Догнала», та PR-технології, які протиставляє їм Українська греко-католицька церква, щоби на основі отриманих результатів сформувані певні прийоми антисектантського піару.

Стан дослідження теми. Діяльність сект в Україні досліджують такі науковці, як В. М. Петрик, І. В. Римаренко, В. А. Суярко, Г. Г. Ярмиш, що систематично висвітлюють у різних періодичних виданнях діяльність деструктивних культів. Однак досі не здійснено предметного аналізу PR-технологій, застосовуваних сектами для пропагування і поширення своєї діяльності, не запропоновано ефективних методів протидії їм. Саме тому **метою** нашого дослідження є необхідність вивчити специфіку використання PR-технологій сектами на прикладі «секти Догнала» та проаналізувати методи, що застосовує для опонування сектантської діяльності УГКЦ.

Основний виклад дослідження. Для початку спробуємо розглянути теоретичні засади антисектантського PR. Як зазначено у дослідженні «PR сект і сучасний антисектантський PR» [5], зайнятися антисектантським піаром повинні насамперед церковні структури та конфесійні і міжконфесійні організації, які зобов'язані системно і цілеспрямовано поширювати інформацію про ту чи іншу секту і застерігати вірних перед її діяльністю. Не менш важливим є також т. зв. стихійний PR, суть якого полягає у публікації різних просвітніх матеріалів у мас-медіа.

Якщо сукупно проаналізувати український медіапростір щодо наявності антисектантських матеріалів, то змушені констатувати, що у нашій країні цей різновид церковного PR ще мало розвинений.

Публікації з викриттям сект трапляються лише тоді, коли Церква стикається із прямою загрозою, як це, до прикладу, є із «сектою Догнала» чи «Священним Братством святого священномученика Йосафата» на чолі з Василем Ковпаком. Послідовна просвітня робота ведеться дуже рідко. Натомість у наших сусідів-росіян, де, як відомо, православ'я активно бореться за своїх вірних, існує низка медіапроектів, зокрема інтернет-ресурсів, метою яких є навчити вірян розпізнавати сектантські рухи, показати їхні хиби та захистити православну Церкву перед їхніми нападками. Серед найпотужніших варто відзначити антисектантський проект «antiСекта.ru» (www.anticsekta.ru), Місіонерський інформаційний портал во ім'я пророка Даниїла (www.mission-center.com), ресурс «Религиозная безопасность России» (www.stolica.narod.ru), Тульський центр з питань сектантства (www.sektainfo.ru), приватні ініціативи священників, наприклад проект «Апологет» Віталія Пітанова (www.apologet.orthodox.ru) та проект богослова диякона Андрія Кураєва (www.kuraev.ru). Окремим пунктом про антисектантську діяльність йдеться і у Підсумковому документі IV(IX) Всецерковного з'їзду єпархіальних місіонерів РПЦ [1], в одному з підрозділів якого описано методологію уникнення розколів, протидії тоталітарним сектам та деструктивним релігійним рухам. У цьому документі йдеться і про діяльність на території України як «канонічній» території РПЦ.

Отже, **об'єкт** нашого дослідження — PR-технології, які застосовують у своїй діяльності сектантські угруповання. **Предмет** дослідження — антисектантський піар УГКЦ у зв'язку із комунікативною діяльністю «секти Догнала».

Науковці вирізняють три головних аспекти антисектантської діяльності [5].

1. Профілактика-просвітництво. Як зазначалося, розквіт сектантства часто пов'язаний із духовною незрілістю та відсутністю елементарної релігійної культури. Саме тому цей аспект антисектанського PR можна розглядати як одне із завдань загальної евангелізації. Працюючи в цьому напрямі, потрібно зосереджуватися на публікації викривальних матеріалів, які б допомогли закріпити негативний образ сектантських груп. Особливу увагу необхідно звернути на адресність публіцистики, що повинна звертатися як до вірян, так і до нецерковних людей.

2. Реабілітація колишніх членів сект. У цьому випадку потрібно працювати з кожною окремою людиною, дбати про її повернення у лоно Церкви і до нормального життя, оскільки в сектах люди часто підпадають під вплив гіпнозу та маніпулятивних практик. Також важливо подбати про захист таких людей, адже часто колишніх членів сект переслідують і систематично їм погрожують.

3. Протистояння сектантським об'єднанням та їх функціонерам. Цей аспект включає роботу у двох напрямках: викривальному (показати хто є хто) та юридичному (попередити співпрацю сект із державними органами влади).

Будь-яка антисектантська діяльність повинна завжди ґрунтуватися на глибокому знанні сектантського вчення, організації та практик. В усіх сферах протисектантської діяльності потрібна абсолютно точна інформація, це допомагає і під час підготовки матеріалів, і під час проведення диспутів, і при веденні реабілітаційної роботи.

Плануючи антисектанський PR, потрібно подбати про створення головного інформаційно-консультативного центру й аналогічних пунктів у регіонах, сформувати «реабілітаційні бригади», відкрити телефонні лінії для консультацій та допомоги, створити юридичну службу, яка б займалася захистом майна потерпілих і підготовкою документів для притягнення до юридичної відповідальності лідерів сект [5]. Союзниками УГКЦ у цій справі можуть і повинні стати державні органи влади, християни інших конфесій, журналісти, працівники міліції, педагоги, лікарі і т. д.

Структурно антисектантський PR можна виокремити як один із підвидів т. зв. кризового PR, адже в будь-якому випадку поширення впливу сект на території тієї чи іншої Церкви призводить до того, що та перестає функціонувати в нормальних умовах і повинна якомога більше уваги приділяти своїм зв'язкам із громадськістю (що і є основними ознаками кризи в інституції). Лише таким чином можна вберегти вірних від небезпеки і зупинити діяльність сект.

Найчастіше професіонали з формування громадської думки (PR-менеджери) використовують кілька різних інструментів для поширення ідей тієї чи іншої інституції. Одним з основних є проведення різних спеціальних заходів, починаючи від прес-конференцій, днів відкритих дверей та виставок, мультимедіапрезентацій, мітингів. Окрім того, фахівці зі зв'язків з громадськістю готують друкова-

ні матеріали для впливу на цільові ринки. Ці матеріали включають щорічні звіти, брошури, статті, збірники та журнали з новинами про організацію. Щоб завоювати прихильність громадськості, лідери організацій вкладають кошти і час в суспільно корисну діяльність, намагаються продемонструвати свою участь у вирішенні нагальних проблем суспільства.

Усі ці PR-інструменти активно використовують представники «секти Догнала». Насамперед варто відзначити, що самі учасники секти називають себе послідовниками Української правовірної греко-католицької церкви, чим вводять в оману багатьох людей, адже офіційно вони відлучені від Церкви і не мають нічого спільного з католицьким ученням. Конфлікт розпочався у квітні 2007 р. Тоді священники УГКЦ, громадяни Чехії Антонін Догнал, Роберт Обергаузер, Річард Шпіржік і громадянин України Василь Гитюк, створили у Свято-Благовіщенському монастирі с. Підгірці (Львівська обл.) Українську правовірну греко-католицьку церкву (УПГКЦ) і стали називатися «підгорецькими ченцями». Згодом А. Догнал проголосив себе єпископом і почав проводити богослужіння, під час яких називав Папу Римського Бенедикта XVI і предстоятелів УГКЦ єретиками. Через це в травні 2009 р. усі вони були відлучені від Церкви Верховним трибуналом Ватикану. Проте маніпулювання словами «церква», та ще й «греко-католицька» (яка має у Західній Україні найбільший авторитет), у назві доволі вдало використовується лідерами секти і сьогодні.

Ще один PR-інструмент, що активно залучили до своєї роботи представники цього руху, — видавничо-пропагандистська справа, яка у «підгорецьких отців» поставлена досить професійно. Місцеві депутати чи не на кожній сесії отримують брошури від УПГКЦ, регулярно виходить газета «Голос Господній» однойменної громадської організації, зареєстрованої у Дрогобичі, тиражується інформація на офіційному сайті УПГКЦ. За деякими оцінками, видавнича діяльність обходиться групі Догнала у 10 тисяч доларів на місяць [7] — це свідчить про те, що її лідери усвідомлюють важливість інформації у сучасному світі. Окремо варто також сказати про офіційний сайт організації, на якому постійно з'являються оновлення і ведеться активна пропагандистська робота.

Як уже зазначалося, однією з доволі ефективних PR-технологій є співпраця з органами влади. З допомогою тривалих мітингів під

стінами Львівської обласної ради представники «секти Догнала» намагалися завоювати підтримку обласних депутатів. Нашумілою є також інформація про те, що народний депутат України Оксана Білозір нібито підтримує цю групу. У документах секти можна простежити прізвища Вадима Колісніченка (лист від 09.09.2010 р.) й інших відомих осіб, які в той чи в інший спосіб підтримують догналівську секту. В цьому плані можемо говорити про те, що PR-стратегія «секти Догнала» схожа на PR-стратегію ще однієї відомої секти — «Посольства Божого», яка теж активно залучала до своєї діяльності відомих людей.

Продуманою і доволі ефективною є робота секти із зовнішнім середовищем, з потенційними членами групи. «Підгорецькі отці» займаються з людьми: приділяють увагу, надають підтримку, допомагають позбутися шкідливих звичок, вести здоровий спосіб життя, повірити в себе, регулярно проводять реколекції. Вони «створюють різні громадські організації і фонди, заснують часописи, які, на перший погляд, не мають нічого спільного з догналізмом, але насправді створені догналівськими адептами і керовані прямими директивами сектантських гуру» [2]. Серед найвідоміших таких організацій — «Союз християнських матерів» (Тернопіль), «Молодь за здорове життя», «Всеукраїнський рух батьків» та ін. Доволі активною є робота групи у сфері ювенальної юстиції і гендерних проблем. Як зауважив о. Орест-Дмитро Вільчинський, керівник проекту «Католицький оглядач», який уже кілька років вивчає діяльність групи Догнала: «Ні для кого не є таємницею, що людей, зраних первородним гріхом, легко змусити себе слухати, коли говорити про різні страшилки і про сексуальність. Це притягує увагу, відволікаючи її від насущних проблем. Це політтехнологія, відома як стародавнім китайцям, так і римлянам. У контексті посттоталітарного суспільства усе це радше нагадує власне політичну гру, з традиційними для тоталітарних суспільств елементами — боротьбою за світле майбутнє, пошуком ворога, «народним» гнівом, аніж реальну боротьбу за охорону та збереження української сім'ї» [2].

Можемо зробити висновок, що «секта Догнала» веде системну продуману PR-кампанію, використовує усі можливі PR-інструменти, щоб ефективно закріпитися і поширити свої ідеї у суспільстві. Проте зауважимо, що робота Української греко-католицької церкви у

сфері боротьби з сектами теж є доволі виваженою. При цьому варто вказати, що догналіти не єдина група, яка намагається дискредитувати УГКЦ. В Україні існують три найбільш відомі сектантські течії, спрямовані проти УГКЦ, — це «покутники», «лефевристи» і вже згадані «догналіти». Тож досвід антисектантської роботи в УГКЦ є.

Як уже було зазначено, для ведення ефективного антисектантського піару потрібно бути добре ознайомленим із вченням, структурою і методами роботи сект. УГКЦ має усю необхідну інформацію як про лідерів руху, так і про практики, які вони застосовують. УГКЦ систематично застерігає своїх вірних перед небезпекою секти, розповсюджує матеріали, у яких вказує на ознаки її діяльності.

Значною є співпраця УГКЦ із засобами соціальної комунікації. Лідери Церкви регулярно організовують прес-конференції, присвячені роботі псевдокатолицьких угруповань, закликають масмедіа допомогти у поширенні звернень Синоду єпископів УГКЦ. У боротьбі проти «секти Догнала» УГКЦ об'єднала зусилля із римо-католицькою Церквою, оскільки «напади» догналітів стосуються діяльності католицької Церкви загалом. Збірку матеріалів стосовно небезпеки догналізму вміщено за веб-адресами: <http://www.christusimperat.org/uk/taxonomy/term/150>; <http://antydognalivci.blogspot.com>.

Тут також можна знайти усі перестороги, видані єпископатом УГКЦ, і посилання на інші ресурси, що викривають діяльність секти [3]. Необхідно зауважити, що робота УГКЦ з інтернет-мережею є доволі виваженою і продуманою. Представники Церкви беруть активну участь в обговореннях матеріалів, створюють власні блоги, коментують статті та навіть створили нещодавно першу католицьку соціальну мережу «ВсіРазом» (www.vsirazom.com). Окрім офіційного сайту, Церква має низку ресурсів, які розраховані на різні вікові категорії, а на початку цього року було розроблено спеціальний медіаресурс УГКЦ (www.ugcc.tv), на якому подається дайджест подій, пов'язаних із діяльністю Церкви, та проводиться моніторинг різних ЗМІ щодо висвітлення у них проблем УГКЦ.

Важливо зауважити, що УГКЦ не лише заперечує закиди «секти Догнала» чи спростовує їх, а й намагається з'ясувати причини виникнення такого руху. Так, у вже згаданому інтерв'ю о. О.-Д. Вільчинський на запитання журналіста, кому це вигідно,

відповідь: «Московським геостратегам, вочевидь, не дає спокою греко-католицька Галичина. Спроба розколоти консолідуючу силу українства — УГКЦ — через створення групи о. Ковпака з тріском провалилася. Лефевризм не може бути успішним проектом у пост-модерному суспільстві, яким все більше і більше стає Галичина. Тому була зроблена чергова спроба — через агента спецслужб колишньої комуністичної Чехословаччини, колишнього римо-католицького священника, колишнього василіанського ієромонаха Антоніна (Іллю) Догнала і його групу розколоти УГКЦ. У результаті ми отримали нову секту, типову для часів постмодернізму, секту москвофільського характеру, з великими політичними амбіціями, надзвичайно радикальну і войовничу» [2].

Такої ж позиції дотримується ієромонах Віталій Дуткевич, який на веб-конференції РІСУ пов'язав діяльність догналітів із «Русским миром»: «Піар догналівців адептами «Русского мира» К. Фроловим і В. Анісімовим також підтверджує тезу про те, що догналівці є бойовим загоном того ж таки «Русского мира». Можна говорити про взаємний піар: догналівці не гребують рекламувати одіозного Вадима Колісніченка (лист від 09.09.2010 р.). Тому не дивно, що в одному з їхніх листів маємо вислів про єдиний народ Росії, України і Білорусі (лист від 10.12.2010 р.). Цей список доказів можна продовжувати, але, думаю, вже цих вистачає, щоб зробити відповідні висновки» [7].

Багато уваги УГКЦ приділяє викриттю небезпечних сектантських методів групи Догнала, серед яких потрібно згадати метод «звуження інформаційного простору». Його суть полягає в тому, що доступ до несектантських медіаресурсів проголошується гріхом; метод десоціалізації, який базується на вимозі до своїх підопічних розірвати будь-які контакти з людьми, які не є у цій секті; маніпулятивні методи, що базуються на практиках, які вводять людину в певний стан, подібний до гіпнотичного трансу, що дозволяє маніпулювати із людською свідомістю і свobodною волею [4].

Важливо є те, що в ситуації активного поширення діяльності «секти Догнала» УГКЦ не зайняла захисну позицію, не почала хаотично спростовувати звинувачення догналітів у відступництві від справжнього вчення Церкви, відкидати образи на адресу блаженнішого Любомира Гузара, а системно і методично працювала у напря-

мі антисектантського піару. Необхідно також відзначити професійну роботу УГКЦ із людьми, які потрапили під вплив секти, адже ця ланка є одним із програмних пунктів антисектантської діяльності.

Висновки. Рівень залучення PR-технологій у роботу сект, зокрема «секти Догнала», доволі високий. Для пропагування своїх ідей представники сектантських течій активно використовують як відомі з минулого методи впливу на свідомість, так і сучасні комунікативні засоби, що дозволяють поширити вчення на якомога більшу аудиторію. Саме тому представникам традиційних Церков та релігійних організацій потрібно вести злагоджену і постійну антисектантську роботу. Прикладом вдалої антисектантської PR-стратегії може бути діяльність УГКЦ у цій сфері, яка ґрунтується на знанні методів, принципів і схем роботи самої сектантської організації, на послідовному викритті її намірів і зацікавлень, а також просвітній діяльності серед потенційних жертв сектантів.

1. Итоговый документ IV(IX) Всецерковного съезда епархиальных миссионеров Русской Православной Церкви [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://2010.portal-missia.ru> (дата обращения: 2 марта 2011).
2. «Ми отримали нову секту — надзвичайно радикальну і войовничу» [Електронний ресурс]. — Режим доступа: http://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/interview/41903/ (дата звернення: 25 квітня 2012).
3. Панкевич Б. Дещо про «догналівські» проблеми [Електронний ресурс] / Богдан Панкевич. — Режим доступа: <http://risu.org.ua/ua/index/blog/~Bohdan+Pankevych/43447/> (дата звернення: 25 квітня 2012).
4. Повний текст прес-конференції католицьких єпископів України стосовно псевдокатолицьких угруповань [Електронний ресурс]. — Режим доступа: http://katekhytyka.blogspot.com/2011_10_23_archive.html (дата звернення: 25 квітня 2012).
5. PR сект и современный антисектантский PR [Электронный ресурс] / пер. с англ.: Фесенко В. В., Семеняк Е. В. — Режим доступа: www.pressclub.host.ru/PR_Lib/PRsect.doc (дата обращения: 14 марта 2011).
6. Свобода релігії та віросповідання в Україні в контексті дотримання міжнародних стандартів з прав людини та основних свобод / Українська Гельсінська спілка з прав людини, МГО Центр правових та політичних досліджень «СІМ». — Х. : Фоліо, 2005. — 92 с.
7. Що таке група Догнала і хто за нею стоїть : веб-конференція РІСУ [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <http://risu.org.ua/ua/index/conferencedetails/21> (дата звернення: 25 квітня 2012).